Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка

Навчально-науковий Інститут педагогіки і психології

Кафедра _____Психології_____

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор Навчально- наукового інституту
педагогіки і психології
проф._____Світлана КОНДРАТЮК
«28» серпня 2026 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

__ФІЛОСОФІЯ ПСИХОЛОГІЇ____
(назва навчальної дисципліни)

галузь знань___Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність_____ С4 Психологія _____
(шифр і назва)

освітня-програма _**Психологія**
другого (магістерського) рівня вищої освіти_
(назва)

Мова навчання _____українська_____

Погоджено науково-методичною комісією
НН інституту педагогіки і психології
«28» серпня 2026 р.
Голова: _____Юлія БОНДАРЕНКО
д. пед. наук, професор

Суми – 2026

Розробники: Вертель А.В., кандидат філософських наук,
доктор психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології
(ПІБ, науковий ступінь, вчене звання, посада)

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри
_психології_____
Протокол № _1__ від «_28_» серпня 2026 р.

Завідувач кафедри _____ (Світлана КУЗІКОВА)
(підпис)

«_28_»__серпня 2026 р.

Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Освітній ступінь</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма навчання</td><td>заочна форма навчання</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Кількість кредитів – 3</td><td rowspan="15">магістр</td><td colspan="2">Обов’язкова</td></tr>
<tr><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>1-й</td><td>1-й</td></tr>
<tr><td rowspan="14">Загальна кількість годин – 90</td><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td>1-й</td><td>1-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td>16 год.</td><td>4 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>12 год.</td><td>4 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лабораторні</td></tr>
<tr><td>-</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>60 год.</td><td>82 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Консультації:</td></tr>
<tr><td>2 год.</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид контролю: залік</td></tr>
</table>

1. Мета вивчення навчальної дисципліни «Філософія психології»

Навчальна дисципліна «Філософія психології» є складовою обов'язкового компоненту Освітньо-професійної програми Психологія другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю С4 Психологія галузі знань С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини.

Метою навчального курсу «Філософія психології» є розвиток у майбутніх психологів суспільної рефлексії на основі відтворення філософсько-світоглядного змісту найактуальніших соціально-психологічних проблем, поєднання фундаментальних професійних знань із сучасними філософсько-світоглядними уявленнями про зміст суспільного життя людини, про місце людини у суспільних процесах, про її потреби та можливості у самореалізації.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, студенти повинні оволодіти наступними **програмними компетентностями.**

Інтегральна компетентність:

Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології, що передбачає здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності:

ЗК 3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 5. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК 6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК9. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК 1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики.

СК5. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.

СК 6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.

СК 7. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

СК 8. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.

СК 9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Навчальна дисципліна «Філософія психології» передбачає знання здобувачів вищої освіти з таких дисциплін, як «Філософія», «Соціологія», «Загальна психологія», «Методика та організація наукового дослідження», «Історія психології».

3. Програмні результати навчання за дисципліною «Філософія психології»

Освітньо-професійною програмою визначені наступні загальні програмні результати навчання (ПР), для формування яких використовується навчальна дисципліна «Філософія психології»:

ПР 1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ПР 7. Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях.

ПР 9. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.

ПР 10. Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
A 90 – 100	«Відмінно» – навчальна діяльність високої якості та відповідає всім вимогам, теоретичний зміст курсу освоєно повністю, без пробілів, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані на високому рівні, всі передбачені програмою навчання навчальні завдання виконані, якість їх виконання оцінено числом балів, близьким до максимального
B 82 – 89	«Дуже добре» – навчальна діяльність високої якості та відповідає всім основним вимогам, теоретичний зміст курсу освоєно повністю, без пробілів, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі передбачені програмою навчання навчальні завдання виконані, якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального
C 74 – 81	«Добре» – навчальна діяльність якісна та відповідає більшості вимог, теоретичний зміст курсу освоєно повністю, без суттєвих пробілів, деякі практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані недостатньо, всі передбачені програмою навчання навчальні завдання виконані, якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі з виконаних завдань, можливо, містять помилки
D 64 – 73	«Задовільно» – навчальна діяльність якісна та відповідає основним вимогам, теоретичний зміст курсу освоєно частково, але пробіли не носять істотного

	характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано, деякі види завдань виконані з помилками
E 60 – 63	«Посередньо» – навчальна діяльність слабка та не відповідає більшості вимог, теоретичний зміст курсу освоєно частково, наявні деякі пробіли, деякі практичні навички роботи не сформовані, багато навчальних завдань, що передбачені програмою навчання, не виконані, або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального
FX 35 – 59	«Незадовільно» (з можливістю перездачі) – навчальна діяльність низької якості та не відповідає основним вимогам, теоретичний зміст курсу освоєно частково, наявні суттєві пробіли, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконано, або якість їх виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості оволодіння навчальною дисципліною.
F 1 – 34	«Незадовільно» (без можливості перездачі) – навчальна діяльність низької якості та не відповідає вимогам, теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не призведе до будь-якого значимого підвищення якості оволодіння навчальною дисципліною

Розподіл балів , які отримують студенти (ДФН)

Поточний контроль							Разом	Сума
РОЗДІЛ 1			РОЗДІЛ 2					
Т 1.1	Т 1.2	Т 1.3	Т 2.1	Т 2.2	Т 2.3	Т 2.4		
Поточний контроль							60	100
10	5	5	10	10	10	10		
Контроль самостійної роботи							40	
5	5	5	5	5	5	10		

Т 1.1, Т 1.2 ... Т 2.4 – теми розділів

Розподіл балів за видами діяльності (ДФН)

Робота на практичних заняттях (виконання завдань до практичних занять) – 40 балів.

Виконання завдань для контролю самостійної роботи – 40 балів.

Виконання індивідуального навчально-дослідного завдання – 20 балів.

Разом – 100 балів.

Розподіл балів , які отримують студенти (ЗФН)

<table>
<tr><td colspan="7">Поточний контроль</td><td>Разом</td><td>Сума</td></tr>
<tr><td colspan="3">РОЗДІЛ 1</td><td colspan="4">РОЗДІЛ 2</td><td rowspan="2"></td><td rowspan="5">100</td></tr>
<tr><td>Т 1.1</td><td>Т 1.2</td><td>Т 1.3</td><td>Т 2.1</td><td>Т 2.2</td><td>Т 2.3</td><td>Т 2.4</td></tr>
<tr><td colspan="7">Поточний контроль</td><td>40</td></tr>
<tr><td>5</td><td>5</td><td>5</td><td>5</td><td>5</td><td>5</td><td>10</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="7">Контроль самостійної роботи</td><td>60</td></tr>
<tr><td>10</td><td>5</td><td>5</td><td>10</td><td>10</td><td>10</td><td>10</td><td></td></tr>
</table>

Т 1.1, Т 1.2 ... Т 2.4 – теми розділів

Розподіл балів за видами діяльності (ЗФН)

Робота на практичних заняттях (виконання завдань до практичних занять) – 20 балів.

Виконання завдань для контролю самостійної роботи – 60 балів.

Виконання індивідуального навчально-дослідного завдання – 20 балів.

Разом – 100 балів.

Згідно з Положенням «Про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С. Макаренка», ухвалене рішенням вченої ради університету (протокол № 9 від 24.04.2025 р.), перезарахуванню можуть підлягати результати навчання отримані шляхом неформальної та/або інформальної освіти, що за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як навчальній дисципліні в цілому, так і її окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, які передбачені робочою програмою даної навчальної дисципліни. Обсяг зарахування в годинах/кредитах ECTS визначається згідно переліку компетентностей і результатів навчання, передбачених даною робочою програмою. Зарахування результатів навчання, здобутих у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється у відповідності до пунктів 3.6-3.9 названого Положення.

Вивчення дисципліни передбачає дотримання положень Кодексу академічної доброчесності СумДПУ імені А.С. Макаренка, затвердженого наказом № 420 від 30 вересня 2019 р. Прослуховуючи цей курс, Ви погодились виконувати положення Кодексу академічної доброчесності [Кодекс академічної доброчесності Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка Режим доступу:

https://sspu.edu.ua/images/2019/manual/kodeks_akademichnoyi_dobrochesnosti_6c82c.pdf].

Окреслимо його основні складові. Складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб. Надавати для оцінювання лише результати власної роботи. Не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити Ваші результати чи погіршити/покращити результати інших студентів. Не публікувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань студентів.

Академічна доброчесність

У разі наявності плагіату в будь-яких видах робіт здобувача вищої освіти робота оцінюється на мінімальний бал.

Шкала оцінювання підсумкового контролю: національна та ECTS

За шкалою ЕКТС	За 100-бальною шкалою	За національною шкалою (форма контролю – іспит, диф. залік)	Пояснення
A	90–100	відмінно	Кредити зараховано. Контрольні заходи виконані лише з незначною кількістю помилок.
B	82–89	добре	Кредити зараховано. Контрольні заходи виконані вище середнього рівня з кількома помилками.
C	74–81	добре	Кредити зараховано. Контрольні заходи виконані правильно з незначною кількістю суттєвих помилок.
D	64–73	задовільно	Кредити зараховано. Контрольні заходи виконані нижче середнього рівня, але зі значною кількістю помилок.
E	60–63	задовільно	Кредити зараховано. Виконання контрольних заходів задовольняє мінімальним критеріям.
FX	35–59	незадовільно з можливістю повторного складання	Кредити не зараховано. Здобувачу надається можливість скласти визначені контрольні заходи для поліпшення підсумкової оцінки.
F	1 – 34	незадовільно з повторним вивченням курсу	Кредити не зараховано. Здобувач повинен повторно освоювати навчальний матеріал дисципліни.

5. Засоби діагностики результатів навчання

Поточний та підсумковий контроль проводяться відповідно до вимог Положення «Про порядок оцінювання знань студентів у Європейській кредитно-трансферній системі (ЄКТС) організації освітнього процесу», затвердженого вченою Радою СумДПУ ім. А. С. Макаренка (протокол №7 від 23.02.2015).

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до практичного заняття, рівень засвоєння знань з конкретної теми предмету «Філософія психології». Для поточного контролю використовуються форми: тестування; усні опитування; обговорення та взаємооцінювання студентами виконаних індивідуальних практичних завдань (розроблення презентацій) та завдань самостійної роботи; самооцінювання-рефлексія; понятійний контроль. Семестровий контроль – залік.

6. Методи навчання:

Проблемно-пошуковий, діалогічний, дослідницький, інтерактивний.

7. Програма навчальної дисципліни

7.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Філософсько-антропологічні засади психоаналітичних концепцій особистості

Тема 1.1. Філософські засади психоаналітичної концепції людини: теорія несвідомого, психічна структура особистості та постфройдівські інтерпретації

Психоаналіз постає як специфічна форма філософсько-антропологічного осмислення людини, що радикально проблематизує презумпцію прозорості свідомості, автономності раціонального суб’єкта та лінійної причинності людської поведінки. Концептуальне ядро теми становлять фройдівська метапсихологія, топографічна й структурна моделі психічного апарату, теорії потягів, витіснення, опору, перенесення, сублімації та психосексуального розвитку. Евристичний потенціал цих концепцій розкривається крізь призму співвідношення психічного детермінізму, конфліктної організації суб’єктивності, принципів задоволення й реальності, Еросу та потягу до смерті. У фройдівській інтерпретації культура постає амбівалентним простором символічної регуляції потягів, інтеріоризації заборон і відтворення внутрішньопсихічного конфлікту. Подальша концептуальна диференціація психоаналітичної парадигми представлена характерологічною теорією В. Райха, концепціями об’єктних відносин К. Абрахама, клініко-теоретичними новаціями Ш. Ференці та травматологічною інтерпретацією психічного розвитку О. Ранка. Поняття характерологічного панцира, тілесної фіксації афекту, ранніх об’єктних інтерналізацій і травми народження засвідчують зміщення теоретичного акценту від універсалізованої економіки потягів до психосоматичної, міжособистісної та

генетичної детермінації психічного. Методологічний горизонт теми окреслюють суперечності біологічного редукціонізму, герменевтичної реконструкції несвідомого, каузального пояснення симптома та інтерпретації символічних утворень як специфічних форм репрезентації суб'єктивної реальності.

Тема 1.2. Аналітична психологія К. Г. Юнга: архетипи, колективне несвідоме та філософія індивідуації

Аналітична психологія К. Г. Юнга репрезентує самостійну концептуальну парадигму, у межах якої психіка постає не лише системою індивідуально набутих репрезентацій і витіснених потягів, а й символічно організованою реальністю, що виявляє наділндивідуальні закономірності психічного життя. Її теоретичний фундамент утворюють розрізнення особистого й колективного несвідомого, концепція архетипу як формальної диспозиції психічного досвіду, теорія комплексів і принцип компенсації свідомої установки. Структурна конфігурація Его, Персони, Тіні, Аніми, Анімуса та Самості окреслює проблематику диференціації психічних інстанцій, інтеграції несвідомого й формування відносної цілісності особистості. Індивідуація набуває значення фундаментального процесу психічного становлення, спрямованого на усвідомлення внутрішніх суперечностей, асиміляцію несвідомих змістів і трансформацію відношення між Его та Самістю.

Філософську генеалогію юнгіанської думки формують платонівська проблематика ейдосів, кантівське розрізнення апріорних форм пізнання, ніцшеанська критика одновимірної раціональності та герменевтична традиція інтерпретації символу. Самостійний компаративістський вимір становить зіставлення аналітичної психології з філософськими традиціями буддизму, передусім із концепціями анатман (не-самість), взаємозалежного виникнення, подолання прив'язаності та трансформації свідомості. Порівняльна перспектива виявляє як структурні аналогії між юнгіанською індивідуацією та буддійськими практиками подолання егоцентричної ідентифікації, так і принципові відмінності між концепцією Самості як символічного центру психічної цілісності та буддійським запереченням незмінної, самодостатньої сутності особистості. Додатковими предметами філософського осмислення постають архетипова символізація, синхроністичність, релігійна функція психіки й епістемологічний статус універсальних структур психічного досвіду.

Тема 1.3. Індивідуальна психологія А. Адлера: філософія особистісного становлення, компенсації та соціального інтересу

Індивідуальна психологія А. Адлера формує альтернативну психоаналізу З. Фройда антропологічну модель, у якій психічна організація особистості визначається не винятково конфліктною динамікою потягів, а цілісністю життєвої орієнтації, суб'єктивною інтерпретацією досвіду та спрямованістю поведінки на уявлювані цілі. Її концептуальну структуру становлять поняття почуття неповноцінності, компенсації, надкомпенсації, прагнення до переваги, фіктивного фіналізму, стилю життя та соціального інтересу. Принцип цілісності особистості

передбачає інтерпретацію окремих психічних проявів у контексті індивідуальної системи смислів, цілей і поведінкових стратегій, що формує специфічну логіку життєвого самовизначення. Фіктивний фіналізм актуалізує телеологічний вимір психологічного пояснення: суб'єктивно сконструйовані цілі, ідеали та очікування функціонують як регулятивні орієнтири поведінки, навіть якщо їхній зміст не відповідає об'єктивній структурі реальності. Ґенеза стилю життя пов'язується з раннім дитячим досвідом, сімейною констеляцією, переживанням власної спроможності, характером міжособистісних відносин і засвоєнням соціальних моделей взаємодії. Соціальний інтерес постає критерієм соціальної інтегрованості особистості та її здатності виходити за межі компенсаторної самоствердживальної активності. Компаративний вимір теми охоплює зіставлення фройдівського психічного детермінізму з адлерівською телеологією, індивідуальної психології з прагматизмом В Джеймса та філософською антропологією, орієнтованою на діяльнісну природу людини. Центральною проблемою стає співвідношення причинної зумовленості, суб'єктивної інтерпретації, цілеспрямованої активності й соціальної відповідальності в конституюванні особистісної суб'єктності.

Розділ 2. Філософія суб'єктивності, соціокультурна детермінація та методологічні парадигми психології

Тема 2.1. Гуманістичний психоаналіз Е. Фромма: свобода, відчуження та соціокультурна детермінація особистості

Гуманістичний психоаналіз Е. Фромма репрезентує інтегративну філософсько-психологічну концепцію, сформовану на перетині фройдівської теорії несвідомого, марксистської критики суспільних відносин, екзистенційної антропології та гуманістичної етики. Її методологічна специфіка полягає в концептуальному переході від переважно біопсихічного трактування мотивації до аналізу соціально-історичних механізмів формування характеру, потреб і способів самовідношення. Поняття соціального характеру фіксує взаємозв'язок між структурою суспільства та внутрішньою організацією особистості, через яку соціальні вимоги набувають психологічної дієвості. Концептуальне поле теми охоплює екзистенційні дихотомії, механізми втечі від свободи, авторитаризм, деструктивність, автоматизований конформізм, продуктивну орієнтацію та відчуження. У праці «Втеча від свободи» свобода постає амбівалентною умовою індивідуалізації, яка одночасно відкриває можливість автономного самовизначення та актуалізує переживання ізоляції, безсилля й екзистенційної незахищеності.

Діалектика модусів буття і володіння, розгорнута у праці «Мати чи бути?», виявляє фундаментальну суперечність між продуктивним самоздійсненням і відчуженою логікою привласнення. У концепції любові як мистецтва міжособистісного буття інтегруються турбота, відповідальність, повага та знання, що дає змогу інтерпретувати любов як продуктивну здатність особистості, а не лише як афективний стан. Інтелектуальний діалог К. Маркса, З. Фройда та гуманістичної етики формує критичну перспективу осмислення соціальної

патології, нормативної детермінації суб'єктивності й суперечностей між індивідуальною свободою та суспільними механізмами відчуження.

Тема 2.2. Структурний психоаналіз Ж. Лакана: мова, символічний порядок і проблема суб'єкта

Структурний психоаналіз Ж. Лакана становить теоретичну реконфігурацію фройдівської спадщини, у межах якої несвідоме інтерпретується як структурно організована система означників, а суб'єктивність – як ефект символічного опосередкування бажання, мови та соціального порядку. Його концептуальний апарат сформувався в інтелектуальному полі структурної лінгвістики Ф. де Соссюра, досліджень метафори й метонімії Р. Якобсона, структурної антропології К. Леві-Строса та філософських інтерпретацій Г. Гегеля. Тріадична топологія Уявного, Символічного й Реального визначає різні модуси конституювання психічного досвіду, репрезентації ідентичності та зіткнення суб'єкта з принциповою неможливістю вичерпного символічного опанування реальності. Концепція дзеркальної стадії окреслює механізми первинної ідентифікації та формування уявної цілісності Его, тоді як поняття великого Іншого фіксує структурну зумовленість суб'єкта системою мови, закону й соціально визнаних означників. Бажання інтерпретується як феномен, що не зводиться до біологічної потреби або свідомого наміру, оскільки формується в полі нестачі та опосередковується бажанням Іншого. Концепції об'єкта а, розщепленого суб'єкта й означника розкривають неповноту самосвідомості та неможливість остаточного збігу суб'єкта із самим собою. У філософському вимірі лаканівська теорія проблематизує класичні уявлення про автономне Его, самопрозорість свідомості й суверенність раціонального суб'єкта. Її евристичний потенціал виявляється в переосмисленні психічного симптома як означникової конструкції, ідентичності як ефекту ідентифікаційних структур і несвідомого як виміру суб'єктивності, що виявляє себе через розриви, повторення та неоднозначності символічної репрезентації.

Тема 2.3. Філософські засади гуманістичної та екзистенційної психології: самореалізація, свобода і сенс людського існування

Гуманістична й екзистенційна психологія формують концептуальне поле дослідження людини як цілісного суб'єкта переживання, самовизначення та смислотворення, проблематизуючи редукцію особистості до сукупності поведінкових реакцій або несвідомих механізмів. Теоретичні засади напряму представлені концепцією самоактуалізації А. Маслоу, особистісно центрованою моделлю К. Роджерса, логотерапією В. Франкла, Dasein-аналізом Л. Бінсвангера й М. Босса та екзистенційною психотерапією Р. Мея. Їхній понятєвий апарат охоплює автентичність, конгруентність, самотрансценденцію, відповідальність, екзистенційну тривогу, межові ситуації та сенс існування. Філософська генеалогія цих концепцій пов'язана з проблематикою вибору й відчаю С. К'єркегора, критикою усталених цінностей Ф. Ніцше, феноменологією Е. Гуссерля, онтологією буття-у-світі М. Гайдеґґера, екзистенціальною свободою Ж.-П. Сартра та діалогічною антропологією М Бубера. Людське існування постає як відкритий

процес, у якому свобода не усуває детермінацій, але передбачає здатність до позиціювання щодо них, а самореалізація не зводиться до актуалізації індивідуальних потенцій, оскільки передбачає смислову інтеграцію досвіду та відповідальне ставлення до інших. Компаративний вимір теми визначає співвідношення гуманістичної віри в конструктивні можливості особистості з психоаналітичними концепціями внутрішнього конфлікту, захисної організації психіки та несвідомої мотивації. Методологічна проблематика охоплює межі суб'єктивного самозвіту, статус автентичності як психологічного конструкта й можливості узгодження феноменологічного опису з емпіричними критеріями наукового пояснення.

Тема 2.4. Філософсько-методологічні проблеми психології: свідомість і несвідоме, психічна реальність та інтерпретація суб'єктивного досвіду

Філософія психології постає як рефлексивний рівень осмислення онтологічних передумов, епістемологічних критеріїв і методологічних обмежень наукового пізнання психіки. Центральну проблематику становлять статус психічної реальності, співвідношення психічного й тілесного, свідомого й несвідомого, суб'єктивного переживання та об'єктивованого знання, причинного пояснення й смислової інтерпретації. У межах цієї проблематики психоаналітична метапсихологія З. Фройда вступає в теоретичний діалог із феноменологією Е. Гуссерля, герменевтичною філософією П. Рікера, структурним психоаналізом Ж. Лакана, аналітичною психологією К. Г. Юнга та генетичною епістемологією Ж. Піаже.

Принциповим предметом рефлексії є природа інтерпретації як способу реконструкції латентних смислів, символічних утворень і неочевидних механізмів психічної організації. Психічний симптом, наратив, образ, мовленнєва помилка та повторюваний поведінковий патерн постають як різнорівневі форми репрезентації досвіду, інтерпретація яких передбачає врахування контексту, теоретичних передумов і меж доступності суб'єктивного змісту. Методологічна проблематика охоплює критерії фальсифікованості психологічних теорій, співвідношення емпіричної верифікації й герменевтичної валідності, роль дослідницьких передумов у конструюванні об'єкта пізнання та можливості міждисциплінарної інтеграції психології, філософії, лінгвістики й культурології. Окремий концептуальний вимір становить критика психологічного редукціонізму – біологічного, соціологічного та суб'єктоцентричного – і визначення меж універсалізації локальних моделей психічного функціонування. У підсумку філософія психології постає не зовнішнім коментарем до психологічної науки, а системою теоретичної рефлексії, що виявляє приховані онтологічні зобов'язання, прояснює логіку психологічного пояснення та визначає епістемологічні умови обґрунтованого знання про людину.

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Всього	у тому числі				Всього	у тому числі			
		Лекції	Практичні	Консультацій	Самостійна робота		Лекції	Практичні	Консультації	Самостійна робота
РОЗДІЛ 1. ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПСИХОАНАЛІТИЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ ОСОБИСТОСТІ										
Тема 1.1. Філософські засади психоаналітичної концепції людини: теорія несвідомого, психічна структура особистості та постфройдівські інтерпретації	11	3	2	1	5	11	-	-	-	11
Тема 1.2. Аналітична психологія К. Г. Юнга: архетипи, колективне несвідоме та філософія індивідуації	10	3	2	-	5	13	1	1	-	11
Тема 1.3. Індивідуальна психологія А. Адлера: філософія особистісного становлення, компенсації та соціального інтересу	14	2	2	-	10	14	1	1	-	12
РОЗДІЛ 2. ФІЛОСОФІЯ СУБ'ЄКТИВНОСТІ, СОЦІОКУЛЬТУРНА ДЕТЕРМІНАЦІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ПАРАДИГМИ ПСИХОЛОГІЇ										
Тема 2.1. Гуманістичний психоаналіз Е. Фромма: свобода, відчуження та соціокультурна детермінація особистості	15	2	2	1	10	12	-	-	-	12
Тема 2.2. Структурний психоаналіз Ж. Лакана: мова, символічний порядок і проблема суб'єкта	14	2	2	-	10	14	1	1	-	12
Тема 2.3. Філософські засади гуманістичної та	13	2	1	-	10	14	1	1	-	12

екзистенційної психології: самореалізація, свобода і сенс людського існування										
Тема 2.4. Філософсько-методологічні проблеми психології: свідомість і несвідоме, психічна реальність та інтерпретація суб'єктивного досвіду	13	2	1	-	10	12	-	-	-	12
Усього годин	90	16	12	2	60	90	4	4	-	82

Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
Розділ 1. Філософсько-антропологічні засади психоаналітичних концепцій особистості			
1	Філософські засади психоаналітичної концепції людини: теорія несвідомого, психічна структура особистості та постфройдівські інтерпретації	3	-
2	Аналітична психологія К. Г. Юнга: архетипи, колективне несвідоме та філософія індивідуації	3	1
3	Філософські засади гуманістичної та екзистенційної психології: самореалізація, свобода і сенс людського існування	2	1
Розділ 2. Філософія суб'єктивності, соціокультурна детермінація та методологічні парадигми психології			
4	Гуманістичний психоаналіз Е. Фромма: свобода, відчуження та соціокультурна детермінація особистості	2	-
5	Структурний психоаналіз Ж. Лакана: мова, символічний порядок і проблема суб'єкта	2	1
6	Філософські засади гуманістичної та екзистенційної психології: самореалізація, свобода і сенс людського існування	2	1
7	Філософсько-методологічні проблеми психології: свідомість і несвідоме, психічна реальність та інтерпретація суб'єктивного досвіду	2	-
Разом		**16**	**4**

Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
Розділ 1. Філософсько-антропологічні засади психоаналітичних концепцій особистості			
1	Філософські засади психоаналітичної концепції людини: теорія несвідомого, психічна структура особистості та постфройдівські інтерпретації	2	-
2	Аналітична психологія К. Г. Юнга: архетипи, колективне несвідоме та філософія індивідуації	2	1
3	Філософські засади гуманістичної та екзистенційної психології: самореалізація, свобода і сенс людського існування	2	1
Розділ 2. Філософія суб'єктивності, соціокультурна детермінація та методологічні парадигми психології			
4	Гуманістичний психоаналіз Е. Фромма: свобода, відчуження та соціокультурна детермінація особистості	2	-
5	Структурний психоаналіз Ж. Лакана: мова, символічний порядок і проблема суб'єкта	2	1
6	Філософські засади гуманістичної та екзистенційної психології: самореалізація, свобода і сенс людського існування	1	1
7	Філософсько-методологічні проблеми психології: свідомість і несвідоме, психічна реальність та інтерпретація суб'єктивного досвіду	1	-
	Разом	**12**	**4**

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Вертель А. В. Філософія психоаналізу: навчальний посібник. Суми: Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. 208 с. URL: https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/bitstream/123456789/6844/1/2015-Vertel.pdf

2. Горбенко Ю. Л., Клименко Ю. О., Моргун В. Ф. Філософія психології: тексти. Хрестоматія для студентів психологічних спеціальностей. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2017. 402 с. URL: https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/6951/1/Горбенко%202017%20ФП.pdf

3. Ковальчук М. Методологічні та теоретичні проблеми психології: навчальний посібник для слухачів та студентів вищих навчальних закладів. Київ: Ніка-Центр, 2008. 336 с. URL: http://www.ndu.edu.ua/storage/2021/zahal_psy_lib/144_Metodolohichni_ta_teoretychni_problemy_psykholohiyi.pdf.

4. Романовський О. Г., Михайличенко В. Є., Грень Л. М. Філософія психології: навчальний посібник. Харків: НТУ «ХПІ», 2016. 140 с. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/20377.

Додаткові:

1. Вертель А. В. Метафора як спроба експлікації концептів «свідомість» та «несвідоме» у психоаналітичній традиції. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка та менеджмент.* 2015. № 19–20. С. 150–159. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/10831.

2. Вертель А. В. Погляд на особистість у структурному психоаналізі. *Особистість у розвитку: психологічна теорія і практика:* [монографія]; за ред. С. Д. Максименка, В. Л. Зливкова, С. Б. Кузікової. Книга 1. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. С. 128–142. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/32309683.pdf

3. Вертель А. В., Мотрук Т. О. До питання розуміння концепту «свідомість» у психоаналітичних конотаціях К. Г Юнга та у східнофілософських системах . *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Психологічні науки*. Випуск 2. Том 2, 2018. С. 125–131. URL: https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/en/article/view/553

4. Вертель А. В., Мотрук Т. О. Експлікація концепту свідомість в аналітичній психології К. Г. Юнга. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Психологічні науки*. Випуск 5., 2018. С. 232–238. URL: https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/en/article/view/97

5. Вертель А. В., Мотрук Т. О., Сцієнтиське самонерозуміння психоаналізу. *Філософія науки: традиції та інновації: науковий журнал* / МОН України, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. № 1 (19). С. 24–33. URL: https://repository.sspu.edu.ua/items/d30c0eb1-8363-4eb0-ab5b-1b6cdfabedc7

6. Vertel A. Anna Freud's pedagogical ideas: ego-psychology in focus psychoanalytic pedagogy. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2023. № 4 (128). С. 46–59. URL: https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/14773.

7. Vertel A. Analytical psychology of Carl Gustav Jung and psychoanalytic pedagogy in a single field of reflection. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2023. № 2 (126). С. 221–232. URL: https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/14523.

8. Vertel A. Bruno Bettelheim's Sonia Shankman Orthogenic School as an example of extrapolation of the psychoanalytic theory of childhood autism into pedagogical practice. *Вісник науки та освіти. Серія «Педагогіка».* 2024. № 4 (22). С. 736–751. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-4(22)-736-751.

9. Vertel A. Characteristics of the relationship in the «mother-child» dyad and the «mother image» dynamics in the psychoanalytic pedagogy of Donald Winnicott. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія «Психолого-педагогічні науки».* 2023. № 3. С. 8–14. DOI: https://doi.org/10.31654/2663-4902-2023-PP-3-8-14.

10. Vertel A. Classification of child development stages in psychoanalytic pedagogy (on the example of Sigmund Freud's classical psychoanalysis). *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2022. № 7–8 (121–122). С. 23–33. URL: https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/15050.

11. Vertel A. Epigenetic concept of ego-identity by Erik Erikson in the context of psychoanalytic pedagogy. *Psychological factors and technologies of personal self-fulfillment in different living conditions:* scientific monograph. Riga: «Baltija Publishing», 2024. P. 1–17. DOI: https://doi.org/10.30525/978-9934-26-444-3-1.

12. Vertel A. The concept of «New man» and «New society» in humanistic psychoanalysis of Erich Fromm through the prism of psychoanalytic pedagogy. *Quality of Life in Global and Local Contexts: Values, Innovation, and Multidisciplinary Dimensions* : monograph / ed. by T. Nestorenko, T. Pokusa. Opole: The Academy of Applied Sciences – Academy of Management and Administration in Opole, 2023. P. 443–453. URL: https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/15755.

13. Vertel A. The concept of «separation – individuation» by Margaret Mahler and its significance for psychoanalytic pedagogy. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Педагогічні науки.* 2023. № 4 (57). С. 5–12. DOI: https://doi.org/10.32689/maup.ped.2023.4.1.

14. Vertel A. The concept of upbringing in the context of individual psychology of Alfred Adler. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2022. № 9–10 (123–124). С. 13–25. URL: https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/15756.

15. Vertel A. From pediatrics to psychoanalytic pedagogy (on the 115th anniversary on the birth Françoise Dolto). *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2023. № 1 (125). С. 397–407. URL: https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/14772.

16. Vertel A. John Bowlby's attachment theory as an alternative to psychoanalytic concepts of the early social-emotional development of a child. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка.* 2023. № 2 (31). С. 17–24. DOI: https://doi.org/10.33842/22195203-2024-02-15-2-31-17-24.

17. Vertel A. Mary Ainsworth's attachment theory and its significance for understanding a child's early social-emotional development. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.* 2023. Випуск 70, Том 1. С. 304–310. DOI: https://doi.org/10.24919/2308-4863/70-1-46.

18. Vertel A. Methodological disputes of Anna Freud and Melanie Klein and their influence on psychoanalytic pedagogy. *Інноваційна педагогіка.* 2023. Вип. 63. С. 14–19. URL: https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/15757.

19. Vertel A. On the problem of early child development in the psychoanalytic pedagogy of Rene Arpad Spitz. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. 2024*. Випуск 1. С. 33–46. DOI: https://doi.org/10.32782/2412-9208-2024-1-33-46.

20. Vertel A. Otto Rank's concept of birth trauma and its impact on psychoanalytic pedagogy. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка».*

2023. № 14 (32). С. 28–38. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-14(32)-28-38.

21. Vertel A. The order of child in the family and its influence on personality development (using the psychoanalytic pedagogy of Alfred Adler as an example). *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки.* 2023. Випуск 2 (113). С. 28–37. DOI: https://doi.org/10.35433/pedagogy.2(113).2023.28-37.

22. Vertel A. The value Melanie Klein's concept of perinatal and postnatal development of the child for psychoanalytic pedagogy. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2023. № 5–6 (129–130). С. 45–59. URL: https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/14774.

Інформаційні ресурси з навчальної дисципліни

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine). Національний науково-інформаційний центр, електронні каталоги та цифрові ресурси для пошуку наукових праць із філософії, психології, філософської антропології та методології наукового пізнання. URL: https://www.nbuv.gov.ua/

2. Google Scholar (Google Академія). Пошукова система для пошуку наукових статей, монографій, дисертацій та інших академічних публікацій із філософії психології, теорії особистості, проблем свідомості й несвідомого. URL: https://scholar.google.com/

3. Stanford Encyclopedia of Philosophy (Стенфордська філософська енциклопедія). Академічний довідковий ресурс, що містить наукові статті з філософії свідомості, філософської антропології, проблем суб'єктивності, особистісної ідентичності та філософії науки. URL: https://plato.stanford.edu/

4. Internet Encyclopedia of Philosophy (Інтернет-енциклопедія філософії). Електронна енциклопедія з філософії, яка містить оглядові матеріали з історії філософії, теорії пізнання, філософії свідомості та концепцій людської природи. URL: https://iep.utm.edu/

5. Directory of Open Access Journals (Довідник журналів відкритого доступу). Міжнародний каталог наукових журналів відкритого доступу, який забезпечує пошук рецензованих публікацій із філософії, психології та суміжних галузей знань. URL: https://doaj.org/

6. PhilPapers (Філософські наукові публікації). Спеціалізована академічна база даних для пошуку статей, книг, дисертацій та препринтів із різних напрямів філософії, зокрема філософії свідомості, філософії науки, філософської антропології та філософських проблем психології. URL: https://philpapers.org/

7. PsycINFO (Психологічна інформаційна база даних). Бібліографічна база Американської психологічної асоціації (American Psychological Association), призначена для пошуку наукових публікацій із психології, теорій особистості, історії психологічної думки та методології психологічних досліджень. Доступ до повнотекстових матеріалів залежить від підписки установи. URL: https://www.apa.org/pubs/databases/psycinfo

8. Український інститут науково-технічної експертизи та інформації

(Ukrainian Institute of Scientific and Technical Expertise and Information). Інформаційні ресурси для пошуку відомостей про наукові дослідження, розвиток науки та науково-інформаційну діяльність в Україні. URL: https://mon.gov.ua/

9. Журнал «Філософська думка» (Philosophical Thought). Українське наукове фахове видання, присвячене актуальним проблемам філософії, філософської антропології, теорії пізнання та осмисленню людини, свідомості й культури. URL: https://dumka.philosophy.ua/

10. Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України (Scientific Electronic Library of Periodicals of the National Academy of Sciences of Ukraine). Електронний ресурс для пошуку наукових періодичних видань і публікацій українських дослідників, зокрема з філософії, психології та соціогуманітарних наук. URL: https://www.nbuv.gov.ua/

11. Репозитарій Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України (Repository of the G. S. Kostiuk Institute of Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine). Електронний архів наукових праць, монографій, дисертацій та інших матеріалів із загальної, соціальної, педагогічної та інших галузей психології, що можуть бути використані для аналізу теоретико-методологічних засад психологічного знання. URL: https://lib.iitta.gov.ua/

12. OpenAlex (Відкритий каталог наукових досліджень). Відкрита наукова база даних для пошуку публікацій, авторів, наукових установ і дослідницьких напрямів, що дає змогу відстежувати сучасні тенденції у філософії та психології. URL: https://openalex.org/

13. Наукова бібліотека Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (Scientific Library of Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko). Офіційний електронний ресурс університетської бібліотеки, що забезпечує доступ до електронного каталогу, наукових видань університету, бібліографічних покажчиків та інших інформаційних ресурсів. Може використовуватися для пошуку навчальної й наукової літератури з філософії, психології, методології наукового пізнання та теорії особистості. URL: https://library.sspu.edu.ua/

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна (за потребою)

1. Першоджерела з філософії, психології та психоаналізу, праці представників класичних і сучасних філософсько-психологічних напрямів. Філософські та психологічні словники, енциклопедії.

2. Навчальна та наукова література з філософії психології, філософської антропології, методології психологічного пізнання, філософії свідомості та теорії особистості.

3. Комп’ютерна техніка з доступом до мережі Інтернет для роботи з електронними інформаційними ресурсами та навчальними матеріалами. Мультимедійне обладнання та програмні засоби для демонстрації презентацій, схем, концептуальних моделей і навчальних матеріалів.

4. Програмне забезпечення для підготовки текстових документів, презентацій, індивідуальних навчально-дослідних завдань.